

Kom eens het gemeentehuis uit!

Lokale co-creatie voor een duurzame toekomst

Kernpunten:

- Deze notitie verkent nieuwe manieren voor lokale overheden en bottom-up initiatieven om gezamenlijk de complexe uitdagingen van lokale gemeenschappen te adresseren
- Door in contact te treden met bottom-up initiatieven kunnen lokale overheden actief inspelen op de veranderingen in lokale gemeenschappen
- De 'community arena' is een vruchtbare aanpak voor lokale bestuurders en betrokken burgers om samen meer duurzame gemeenschappen te ontwikkelen
- In zoek- en leerprocessen zonder een vooraf bepaalde agenda en met een open einde, werkt het productief als actoren elkaar ontmoeten als individuen – niet als vertegenwoordigers van hun instellingen
- Een langetermijnvisie kan diverse groepen verenigen, tot nieuwe ideeën en experimenten leiden en dienen als kompas voor keuzes op korte termijn

Auteurs:

Ralph Piotrowski
Susanne Langsdorf
Ania Rok

Bijdragen van:

Julia Wittmayer
Katharina Umpfenbach

HOE KUNNEN WE HET TRANSFORMATIEVE POTENTIEEL VAN LOKALE GEMEENSCHAPPEN ONTKETENEN? – HET INCONTEXT PROJECT

Aan de hand van concrete voorbeeldprojecten identificeert InContext randvoorwaarden voor maatschappelijke transitie naar een milieuvriendelijke, economisch succesvolle en cultureel diverse toekomst. Het doel van het project is om beter inzicht te krijgen in hoe duurzaam gedrag wordt gevormd door een samenspel van externe factoren (zoals sociale normen, beleid en infrastructuur) en interne factoren (zoals waarden en opvattingen). Het onderzoek is gedaan aan de hand van vier casestudies en drie pilot projecten: in de case studies zijn reeds bestaande voorbeelden van alternatieve energie- en voedselconsumptie onderzocht. Vervolgens is in drie pilot projecten in lokale gemeenschappen een innovatieve methode van actieonderzoek ontwikkeld, genaamd de 'community arena'. De 'community arena' is erop gericht om individuen te empoweren bij het ontwikkelen van een lange termijn visie voor een duurzame toekomst en het ondernemen van korte termijn acties om het lange termijn doel dichterbij te brengen.

Het driejarige project is uitgevoerd door Ecologic Institute, Dutch Research Institute for Transitions (DRIFT), ICLEI- Local Governments for Sustainability, Institute for Agriculture and Forest Environment of the Polish Academy of Sciences (PAN), Sustainable Europe Research Institute (SERI), Delft University of Technology (TU-Delft), Helmholtz Centre for Environmental Research (UFZ) en L'Université libre de Bruxelles (ULB).

1 The times they are a-changing

Verder lezen: Alternative collective consumption and production niches. Case Study Synthesis Report

Lokale gemeenschappen zijn aan verandering onderhevig. Van stadslandbouw tot netwerken die ruilhandel bedrijven en windparken die door de gemeenschap worden gefinancierd. Door heel Europa ontstaan dergelijke burgerinitiatieven als antwoord op steeds urgenter wordende duurzaamheidsuitdagingen. De doelstellingen van deze initiatieven kunnen zeer concreet zijn – zoals het opknappen van een verlaten binnenstad of voldoen aan een toenemende vraag naar lokaal verbouwd voedsel – , maar zijn vaak verbonden aan grotere maatschappelijke uitdagingen, zoals toenemende vergrijzing in een samenleving die in een langdurige economische neergang verkeert, die enorme druk legt op natuurlijke grondstoffen en vaak nog zeer onrechtvaardig is.

Naast die lokale initiatieven zijn er lokale overheden die proberen grip te krijgen op deze uitdagingen. Zij hebben in de afgelopen decennia groeiende ervaring opgedaan met participatieprocessen, waarin zij in de meeste gevallen aan het roer staan: zij maken de agenda, nodigen de deelnemers uit, definiëren het proces en bereiden in sommige gevallen zelfs de gewenste uitkomst voor, bijvoorbeeld om toestemming te verkrijgen voor een infrastructuurproject of stadsplanning. Andere participatieprocedures zijn breder in aanpak, zoals de lokale Agenda 21 processen die in veel gemeenschappen sinds de jaren 1990 gestart zijn. Ondanks alle ervaring blijkt het niet makkelijk om dergelijke participatieprocessen succesvol te organiseren. Alle organisatoren van dit soort processen kennen de rijen met lege stoelen in openbare vergaderingen en 'the usual suspects', die steeds weer hetzelfde problemen aandragen.

Deze beleidsnotitie verkent nieuwe wegen om lokale actoren te betrekken bij duurzaamheidsopgaven, zowel actoren die reeds bezig zijn als actoren die staan te popelen om aan de slag te gaan. Deze notitie bouwt voort op de ervaringen die zijn opgedaan tijdens het InContext project. In dit onderzoek heeft het team vier bestaande initiatieven om op duurzame wijze voedsel en energie te produceren en te consumeren geobserveerd en heeft drie lokale transitieprocessen – community arena's – geïnitieerd en begeleid. In deze arena's werkten onderzoekers samen met geëngageerde burgers op basis van inzichten uit het wetenschappelijke vakgebied 'transitiemanagement' om een lange termijn visie en agenda voor een duurzame gemeenschap te ontwikkelen. Deze visie en agenda zijn gedurende het project aangevuld en versterkt met inzichten uit 'Reality-check Workshops', bijeenkomsten waarin intensieve uitwisseling met lokale vertegenwoordigers van diverse overheden centraal stond.

2 Mensen ontmoeten is fascinerend en leerzaam

WAAROM ZOU JE ALS LOKALE OVERHEID IN CONTACT WILLEN KOMEN MET DE INITIATIEVEN IN JE GEMEENSCHAP?

Door samenwerking met burgerinitiatieven kunnen lokale overheden een actieve speler in de continue veranderende dynamiek blijven

Lokale bottom-up initiatieven kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan maatschappelijke verandering. Enerzijds ontstaan deze initiatieven door de wens een bijdrage te leveren aan het welzijn van haar gemeenschap (of enkele leden daarvan); anderzijds zijn ze het toonbeeld van groeiende ontevredenheid over de huidige, vaak grootschalige en anonieme productie- en consumptiesystemen. In sommige gevallen worden de initiatieven en projecten ontwikkeld in samenwerking met vertegenwoordigers van lokale overheden,

maar vaak duiken ze op zonder enige steun en buiten medeweten van de gemeente.

Wanneer lokale overheden met dit soort initiatieven geconfronteerd worden, zijn er drie rollen die zij aan kunnen nemen; die van toeschouwer, passagier of bestuurder. Zij kunnen de initiatieven eenvoudigweg naast zich neerleggen; zij kunnen proberen ze te sturen of de activiteiten institutionaliseren; of zij kunnen betrokken raken in een gelijkwaardige en constructieve dialoog. Het InContext onderzoek suggereert dat investeren in een constructieve dialoog voordelen oplevert voor beide partijen.

DE LOKALE OVERHEID ALS TOESCHOUWER

Initiatieven worden altijd beïnvloed door overheidsinstanties

Alle inspanningen voor verandering in de lokale gemeenschap, worden beïnvloed door overheidsbeslissingen. Zelfs als bottom-up initiatieven zich ontwikkelen zonder overheidssteun, zijn ze nog altijd gebonden aan lokale, nationale of zelfs Europese regelgeving. In het InContext project is bijvoorbeeld een biologisch-dynamische boerderij bestudeerd die Europese subsidies ontving en daarom moest voldoen aan de daarbij behorende regels. Ook lokale energie-initiatieven zijn onderworpen aan lokale en nationale planningsprocedures en vele andere regels.

Naast de regelgeving is ook de beschikbaarheid en het gebruik van de openbare ruimte van invloed op lokale initiatieven. Overheden besluiten over vragen die voor bottom-up initiatieven grote gevolgen kunnen hebben: Wordt landbouwgrond omgezet in bouwgrond of zal het beschikbaar zijn voor biologische landbouw? Wordt een wijkcentrum gehandhaafd als ontmoetingsplaats of wordt het gebouw verkocht aan particuliere investeerders? Zonder communicatie heeft de lokale overheid geen weet van de uitdagingen waar deze initiatieven tegenaan lopen en krijgen deze initiatieven geen ondersteuning wanneer dat nodig is.

Verder lezen: :
[Empirical case study report](#)

Sommige initiatieven hebben echter geen behoefte om samen te werken met overheden of proberen dit misschien zelfs te vermijden uit angst voor conflicten. Deze gevallen vragen om een gevoelige benadering. En soms willen deze bewust met rust gelaten worden. Hoe dan ook, moet de focus gericht zijn op gelijkwaardige uitwisseling en het bouwen van vertrouwen.

LOKALE OVERHEID ALS COPILOOT

De samenwerking tussen lokale overheden en bottom-up initiatieven kan voor beide partijen voordelig zijn

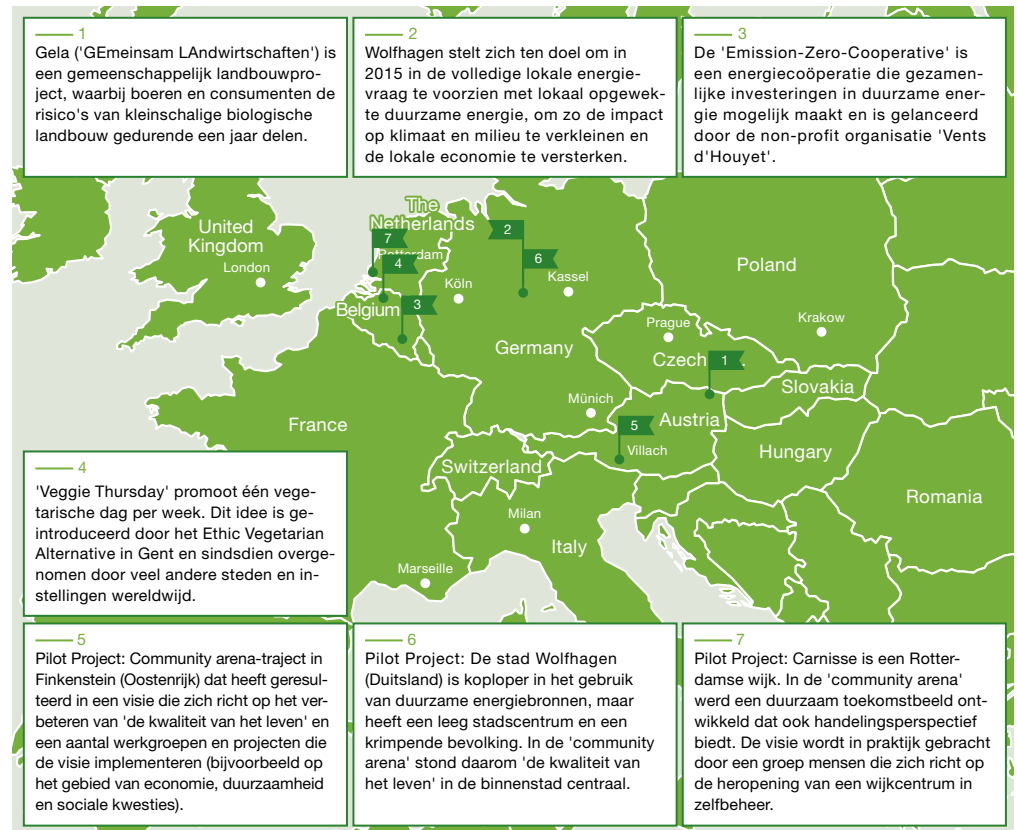
Door in aanraking te komen met bottom-up initiatieven kunnen lokale overheden leren over de grotere maatschappelijke veranderingen die gaande zijn en hoe die in hun gemeenschap vorm kunnen krijgen. Veel van de initiatieven dragen bij aan (nationale) overheidsdoelstellingen; zo liggen initiatieven voor duurzame voedselproductie in lijn met nationale speerpunten op het gebied van volksgezondheid en milieu. Echter hebben deze initiatieven vaak een geheel eigen aanpak, die afwijkt van de mainstream. Dit kan verwarrend zijn voor lokale overheden, maar ook leiden tot frisse ideeën en nieuwe manieren om vooruitgang te boeken op deze speerpunten. Daarnaast leveren de initiatieven informatie over bepaalde behoeften die leven in een gemeenschap die tot dan toe wellicht nog onopgemerkt waren gebleven. Kortom, uitwisseling met initiatieven waar alternatieve leefwijzen worden ontwikkeld biedt lokale overheden de gelegenheid om up-to-date te blijven en een proactieve speler te zijn in een continu veranderende gemeenschap.

Verder lezen: [The community arena. Methodological guidelines](#)

Dialoog en samenwerking tussen lokale overheden en bottom-up initiatieven kunnen vele vormen aan nemen. De 'community arena' is een instrument om een gestructureerd en diepgaand co-creatieproces op gang te brengen. Bovenal is het arenaproces erop gericht burgers meer grip te geven op de ontwikkeling van hun directe omgeving, door het ontwikkelen van een lange termijn visie en op basis daarvan aanknopingspunten voor korte termijn actie te bepalen. De 'community arena' bouwt voort op de principes van transitie management, een wetenschappelijk vakgebied dat is ontwikkeld om lange

termijn veranderingsprocessen te begrijpen en in een meer duurzame richting te versnellen. Het startpunt van transitie management is dat de maatschappij geconfronteerd wordt met een aantal persistente problemen (of 'wicked problems') die diep zijn ingebed in de manier waarop we produceren en consumeren en die tot veel onzekerheid leiden omdat er veel actoren bij betrokken zijn die verschillend tegen de problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen aankijken. Deze uitdagingen kunnen alleen succesvol worden aangepaan door fundamentele veranderingen in structuur, cultuur en werkwijzen. In de volgende paragrafen bespreken we enkele belangrijke kenmerken van de 'community arena' aanpak die we illustreren met voorbeelden uit drie pilots.

Afbeelding 1:
Overzicht van InContext pilot
projecten en case studies

3 Het gemeentehuis uit

Gedeelde betrokkenheid gaat hand in hand met gedeelde macht

Wanneer lokale overheden en betrokken burgers bijeenkomen, moet worden gestimuleerd dat alle actoren samenwerken en hun inzichten inbrengen. Onderzoekers van duurzaamheidstransities veronderstellen dat gedeelde betrokkenheid hand in hand gaat met gedeelde macht. In het streven naar duurzaamheid, moeten lokale overheden niet in een vroeg stadium beslissen over een beperkte agenda, maar de diversiteit in hun stad, wijk of regio omarmen en alle opties in het proces verkennen en openhouden. Op deze manier kunnen de burgers diverse onderwerpen naar voren brengen. Onderwerpen die zij voor hun wijk het meest relevant vinden, in plaats van dat de lokale overheid van te voren bepaalt op welke onderwerpen gefocust wordt.

In de InContext pilot projecten begint het proces met een open agenda. De deelnemers aan het proces – hoofdzakelijk burgers – bepalen de prioriteiten en thema's voor de discussie. Hoewel de aanpak ruimte laat voor burgers om te vergaderen zonder inmenging van lokale overheden, vond er in een later stadium regelmatige uitwisseling plaats tussen deelnemers en de lokale overheid.

Verandering begint bij mensen, instituties kunnen volgen

Het eerste landbouwiniatief uit Oostenrijk, die door de gemeenschap wordt ondersteund.

Organisatoren van een participatieproces dienen expliciet te zijn over wat ze willen bereiken met het proces en waar de beperkingen liggen

HET LOSLATEN VAN ROLPATRONEN IN EEN BESCHERMDE OMGEVING

In meer traditionele participatieprocessen zijn lokale overheidsactoren en burgers meestal sterk gebonden aan de hun toegewezen rollen. Deze rollen bevatten vaak bepaalde verwachtingen van de andere actoren alsmede gedeelde overtuigingen en aannames binnen een bepaalde groep, of het nu ambtenaren van de lokale overheid zijn, onderzoekers van de universiteit of deelnemers van lokale initiatieven. Om innovatieve oplossingen te vinden, is een ander soort samenwerking nodig. Het vereist verder te kijken dan de traditionele rolverdeling.

Daarvoor is het van belang een veilige omgeving te creëren waarin actoren hun eigen en andermans overtuigingen en aannames op respectvolle wijze kunnen bevragen en ter discussie kunnen stellen. Deze veilige omgeving wordt gecreëerd en gefaciliteerd door een ervaren facilitator. Het voornaamste doel van deze dialoog is te komen tot een gedeelde probleemperspectief en een gezamenlijke richting te verkennen voor een meer duurzame gemeenschap. Vervolgens kan een gemeenschappelijk doel ontwikkeld worden en gezocht worden naar passende acties.

In de 'community arena' ontmoeten mensen elkaar als individuen, waarbij hun eigen waarden, emoties en verwachtingen naast hun eventuele institutionele context staan. De arena is een 'beschermde omgeving' in figuurlijke, maar ook in fysieke zin: bijeenkomsten vinden plaats op neutraal terrein – dus buiten het gemeentehuis! Deze setting kan gelegenheid bieden de achterliggende behoeften en drijfveren (de 'innerlijke context') van deelnemers te verkennen, op voorwaarde dat zowel facilitatoren en deelnemers zich daarin kunnen vinden en dat het nuttig is in de lokale context. Een mogelijkheid daarvoor is om stap-voor-stap vragen te stellen die ingaan op persoonlijke drijfveren; vragen als "Waarom is dit belangrijk voor u?"

HET AFSTEMMEN VAN VERWACHTINGEN

In veel participatieprocessen, zijn de doelstelling en aard van de participatie en het mogelijke resultaat niet duidelijk voor de deelnemers. Onduidelijkheden over deze fundamentele vragen kunnen een bron van misverstanden en frustraties worden. Om dit te vermijden, is het nodig verwachtingen aan het begin van het proces naar elkaar uit te spreken en op elkaar af te stemmen.

Organisatoren en/of facilitatoren moeten zo transparant mogelijk zijn over de rol en het doel van alle basiselementen van het proces. Basiselementen zoals de 'wie'

(belanghebbenden, actieve burgers, politici of lokale overheden), het 'waarom' (informatie, planning, legitimatie van beslissingen of bekrachtiging), het 'waar' en de 'hoe'. Zelfs als dit vanzelfsprekend lijkt, toont de algemene ervaring met participatieprocessen aan dat verwachtingen zelden expliciet worden uitgesproken. Vaak handelen actoren vanuit hun eigen veronderstellingen en geloven zij dat deze algemeen worden gedeeld. Alle partijen moeten daarom openlijk potentiële beperkingen van hun inzet bespreken, vooral met betrekking tot inzet van tijd en financiële middelen. In de 'community arena' processen binnen InContext, informeerden facilitatoren deelnemers bijvoorbeeld aan het begin of en in hoeverre er geld beschikbaar zou zijn om een aantal van de ideeën van de deelnemers in praktijk te brengen.

DE LEIDENDE KRACHT VAN VISIES

Het creëren van een gemeenschappelijke visie voor de gemeenschap heeft een sterk sturende en verenigende werking

De uitdagingen waar gemeenten en lokale initiatieven voor staan, zijn van nature complex en hebben geen eenduidige vooraf gedefinieerde oplossing. Daarentegen, worden mogelijke oplossingsrichtingen verkend in een participatief zoek- en leerproces. Een dergelijk traject verloopt niet altijd soepel. Hoe goed de partijen elkaars positie ook begrijpen, hoe goed het proces ook wordt gemodereerd of hoe helder iedereen zich ook uitdrukt, soms zullen mensen het niet eens zijn over wat goed is voor een gemeenschap, omdat wat als 'goed' wordt gezien afhankelijk is van de sociaal-culturele context en van individuele waardenpatronen en wereldbeelden.

In de 'community arena' processen van InContext, heeft het ontwikkelen van een gezamenlijke toekomstvisie bijgedragen aan het verenigen van verschillende groepen. Een lange termijn visie plaatst de acties van geëngageerde burgers en activisten in een groter geheel en biedt tevens de mogelijkheid een wenselijke toekomst te verbeelden om vervolgens te redeneren naar het heden. Zo kan er als het ware teruggekeken worden naar wat er nodig is om deze toekomst werkelijkheid te maken. Dit proces staat bekend staat als 'backcasting' (terugredeneren). Op deze manier kunnen acties worden geïdentificeerd voor de weg naar de gewenste toekomst. In tegenstelling tot conventionele beleidsprocessen, die vaak niet meer dan één verkiezingsperiode vooruitkijken, stelt deze gedeelde visievormingsproces mensen in staat decennia vooruit te kijken en korte termijn vervolgstappen te formuleren die een abstract begrip als 'duurzaamheid' tastbaar en bereikbaar maken. Daarbij dwingt deze gedeelde visie mensen verder te laten kijken dan hun eigen (persoonlijke of institutionele) belangen.

Verder lezen: Pilot project reports for year 1, 2 and 3

Afbeelding uit het visiedocument van Carnisse

4 Uitdagingen en beperkingen

DEMOCRATISCHE LEGITIMITEIT

Hoe publieke beslissingen worden genomen en in hoeverre besluitvorming representatief is voor alle burgers, zijn kernvragen van de democratie. Lokale initiatieven die hun directe omgeving vorm proberen te geven kunnen vragen oproepen van in- en uitsluiting en overheden zouden daarom de legitimiteit van deze initiatieven in twijfel kunnen trekken.

Gekozen politici of ambtenaren kunnen dubbele gevoelens hebben bij lokale initiatieven: aan de ene kant willen ze betrokken burgers ondersteunen in hun engagement. Aan de andere kant kunnen ze lokale initiatieven als een bedreiging zien, omdat ze een deel van de publieke taken overnemen, zonder daarvoor aangewezen of verkozen te zijn. Dergelijke vragen omtrent democratische legitimiteit zijn belangrijk en moeten niet zomaar van tafel worden geveegd. Tegelijkertijd kunnen deze initiatieven ook als bondgenoten worden gezien, omdat zij zich richten op kwesties die door overheden over het hoofd worden gezien of een vacuüm vullen dat is achtergelaten door bijvoorbeeld een terugtrekkende lokale (of nationale) overheid. Door in contact te komen met deze initiatieven, kunnen lokale overheden hun thematische reikwijdte verbreden en wellicht betere manieren vinden voor het uitvoeren van hun taken door in te spelen op en aan te sluiten bij de behoeften van de mensen in de stad, wijk of regio.

Publieke participatieprocessen met inbegrip van transitie management, zijn nooit geheel representatief. Als ze echter worden gezien (en gepresenteerd) als een proces voor het genereren van ideeën, in plaats van als besluitvormend orgaan, kan dat de aanvaardbaarheid vergroten. Door democratische legitimiteit bespreekbaar te maken met organisatoren, facilitatoren en deelnemers alsmede procedures vast te stellen om de procesresultaten te delen met de bredere gemeenschap, ontstaat er een beter beeld van de status van een participatieproces, zoals de 'community arena'. Ook kunnen er naar manieren worden gezocht om concrete voorstellen te introduceren in representatieve besluitvormende organen, zoals de gemeenteraad. In de arenaprocessen gestart binnen InContext presenteerden de arengroepen bijvoorbeeld hun lange termijn visie in openbare hoorzittingen en nodigden zij medeburgers uit tot het geven van feedback.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR PROCESSEN MET EEN OPEN-EINDE

Overheidsinstanties zijn verantwoordelijk voor hun daden en de kwaliteit van de geleverde openbare diensten. Gekozen vertegenwoordigers worden door kiezers beoordeeld en ambtenaren moeten verantwoording afleggen aan hun meerderen. Daardoor hebben overheden er belang bij aan te tonen dat publieke middelen worden ingezet om doelstellingen zo efficiënt mogelijk te realiseren. Zelfs in gevallen waarin geen overheidsgeld wordt besteed – of geld vanuit fondsen of andere institutionele lagen, zoals de EU afkomstig zijn – kunnen overheden verantwoordelijk gehouden worden voor de keuze met wie zij in zee gaan of wie zij ondersteunen.

Daarentegen zijn vele lokale initiatieven of transitie managementprocessen veel meer procesgericht. Het doel van transitie management is bijvoorbeeld ruimte te maken voor betrokken burgers om een gedeelde visie te creëren en hun ideeën te implementeren over hoe de kwaliteit van het leven kan worden verbeterd. Dit proces heeft per definitie een experimenteel karakter en een open-einde. Daarom is het niet mogelijk noch wenselijk om vooraf te definiëren voor welke concrete doeleinden publiek geld besteed gaat worden. Bovendien neigt het streven naar een duurzaamheidstransitie ertoe meer tijdrovend en dus duurder op de korte termijn te zijn (althans naar huidige maatstaven) dan het implementeren van gewone benaderingen van bovenaf. Lokale overheden die zich bezighouden met kostbare processen zonder directe controle of

tastbare uitkomsten zullen verantwoordelijk worden gesteld voor hun daden.

Om te kunnen rechtvaardigen waarom lokale overheden toch kiezen voor zoiets als een transitie-managementaanpak, kan het helpen om succesvolle voorbeeldprojecten aan te halen. Het zou een nuttige oefening zijn voor zowel lokale initiatieven als voor overheden, om gezamenlijk de potentiële voordelen van processen met een open-einde te bespreken en te communiceren naar een breder publiek. De relatieve onvoorspelbaarheid van dergelijke processen kan leiden tot nieuwe inzichten en oplossingen, die onmogelijk te bereiken zouden zijn geweest met gewone planningsprocessen. Het creëren van experimenteeruimte, waar ook geleerd mag worden van fouten vormt hier een onderdeel van. Dergelijke zoek- en leerprocessen zijn geen wondermiddel, maar kunnen zeker bijdragen in de zoektocht van zowel burgers als overheden om meer grip te krijgen op de veranderende omgeving.

Verder lezen: Synthesis report on pilot projects

5 De kracht van vertrouwen

Alle bottom-up initiatieven zijn verschillend, daarom is het van belang dat lokale overheden hun rol afstemmen op ieder individueel geval. De praktijk leert dat zo'n samenwerking voordelen biedt voor zowel het initiatief als voor de lokale overheid. Met behulp van transitie-managementprocessen, zoals de 'community arena' ontwikkeld in InContext, ontstaan nieuwe vormen van samenwerking en betrokkenheid die zich richten op de dringende, fundamentele duurzaamheidsuitdagingen van huidige gemeenschappen. Om tot vruchtbare resultaten te komen, moeten deze processen op een doordachte manier worden ontwikkeld. Het betrekken van 'geëngageerde burgers' is een eerste vereiste om het proces tot bloei te laten komen, waarbij de samenwerking tussen betrokken burgers en lokale overheden op basis van gelijkwaardigheid moet plaatsvinden. Tevens brengt een ieder zijn of haar eigen kennis, waarden en ideeën in. De aard van deze gelijkwaardige relatie in de transitie-management-aanpak is fundamenteel verschillend van de traditionele vormen van bestuur, die gedomineerd wordt door deskundige kennis en beleidsvorming van bovenaf. Transitie-management wordt daarentegen gekenmerkt door respect, co-creatie, veranderingsgezindheid, openheid van de agenda en creativiteit.

TERMINOLOGIE

Community arena	De 'community arena' is een co-creatie instrument om tot duurzame lokale gemeenschappen te komen, waarbij inzichten uit transitie-management, backcasting en sociale psychologie worden geïntegreerd. In de arena wordt samen gewerkt aan het begrijpen van de huidige uitdagingen, het ontwikkelen van een visie op een gemeenschappelijke en wenselijke toekomst, het identificeren van toekomstpaden en het starten van de eerste experimenten om dit in praktijk te brengen. Dit instrument ondersteunt een multi-actor leerproces in de transitie naar duurzaamheid.
Lokaal initiatief (of niche)	Een (gedeeltelijk) 'beschermde omgeving' waar geëxperimenteerd wordt met innovatieve praktijken om in sociale behoeften te voorzien. Deze beschermde omgevingen voor 'alternatieve' consumptie en productie gaan (gedeeltelijke) in tegen de 'gewone' manier van consumeren en produceren.
Transitie	Een fundamenteel lange termijn veranderingsproces waarbij het karakter van een samenleving (of een complex subsysteem van een samenleving) structureel transformeert. Transitieprocessen zijn niet lineair en een transitieproces is niet deterministisch: er zijn grote verschillen in de mate van verandering en de periode waarbinnen dit plaatsvindt. Transitieprocessen brengen een scala aan mogelijke ontwikkelingspaden met zich mee waarvan de richting, omvang en snelheid kunnen worden beïnvloed door bv. overheidsbeleid, maar nooit helemaal beheerst of gestuurd kunnen worden.
Transitie-management	Transitie-management richt zich op het omgaan met persistente maatschappelijke problemen door het voorstellen van een innovatief governance concept. Dit concept is gebaseerd op complexiteitstheorie, sociale theorieën en inzichten vanuit bestuurskunde. Transitie-management richt zich het creëren van ruimte voor en het organiseren van een maatschappelijk zoek- en leerproces.
Duurzaamheids-transitie	Een speciaal soort transitie naar een duurzame samenleving als reactie op een aantal persistente problemen, waar hedendaagse samenlevingen mee worden geconfronteerd.
Visie	Een visie geeft uitdrukking aan een gewenste toekomst.

De auteurs willen graag het InContext consortium en de Adviesraad bedanken voor het waardevolle commentaar op eerdere ontwerpen van deze notitie